

mentum pro ejus identitate originis et institutionis cum origine et institutione Ecclesiae primitivae?

R. Ad 1. N. Nec enim debet permisceri quemadmodum ab adversariis fit, quaestio de existentia aut identitate alicujus societatis cum varietate, ut ita dicam, formarum quas eadem societas temporis lapsu inducere, seu adsciscere potuit. De posteriori hac quaestione idoneo loco agemus, interim argumentum de existentia perenni et continuata societatis christianae, sive Ecclesiae a Christo institutae immotum permanet. Alioquin deberet concludi nationem gallicam, e. g., germanicam aut anglicam non amplius existere ob diversitatem sive principiorum sive formae regiminis quam identidem subierunt.

Ad 2. D. Id est perduelliones particulares adversus Ecclesiam dominantem factae sunt sub praetextu Ecclesiam revocandi ad primariam institutionem, C. reipsa id susceperunt N. Utique nulla perduellio, seu ut adversarii loquuntur, reactio contigit ex parte privatorum hominum adversus Ecclesiam dominantem, id est, catholicam, quin factio non obtenderet illam in melius revocare sive circa aliquam doctrinae theoreticae aut practicae articulum, sive circa ejus regimen. Verum praeterquam quod pallium istud cito decidit, et vera apparuit seditionis causa, privata scilicet ac personalis ratio (1), hoc ipso quod istae factiones quovis seculo, imo plures intra ejusdem seculi spatium ad nos usque contigerint, sunt totidem documenta quae invicte perennem ostendunt existentiam illius unice Ecclesiae adversus quam illae omnes protestatae sunt, quod nobis in praesentia sufficit.

Ad 3. Respondeo sectas ipsas idoneum hoc dare iudicium. Nam cum earum unaquaque propriae defectionis ab unica illa Ecclesia dominante, nempe catholica, hoc vel illo seculo figat epocham, fateaturque eam jam extitisse, cum ascendamus de secta in sectam usque ad apostolos et Christum, patet profecto sectas ipsas solemne ferre iudicium solam dominantem Ecclesiam a Christo et apostolis prove-

(1) Non aliunde haereses aut sectae ortae sunt quam ex eo quod voluerunt earum auctores privatum sensum suum opponere traditioni ac doctrinae Ecclesiae universalis seu catholicae. Tertullianus, Epiphanius, Augustinus ceterique scriptores qui catalogum et originem singularum haeresium nobis reliquerunt, unanimes sunt in hac assertionem. Nec alia extitit origo haeresum, quae tribus postremis seculis ortae sunt, nec alia erit earum, quae subsequuntur. Praetextus varii sunt, ast una est vera causa, superbia quae omnium sectarum mater fecunda est. Apposite s. Augustinus tract. 43. in Joan. n. 3. variis commemoratis haereticis qui jaclabant se veram doctrinam Christi tradere, tandem concludit: « Et quid opus est multa percurrere, et multa vana haereses enumerare? Hoc tenete, ovile Christi esse catholicam Ecclesiam. Quicumque vult intrare ad ovile, per ostium intret, Christum verum praedicet... sed Christi gloriam quaerat, non suam: nam multi quaerendo gloriam suam, oves Christi sparserunt potius quam congregaverunt. Humilis est enim janua Christus Dominus; qui intrat per hanc janua, oportet humiliet se, ut sano capite possit intrare. Qui autem se non humiliat, sed extollit, per macerem vult ascendere; qui autem per macerem ascendit, ideo exaltatur ut cadat. » Et clarius adhuc Serm. 46. de pastoribus num. 18. « Diversis locis, inquit, sunt diversae (sectae): sed una mater superbia omnes genuit; sicut una mater nostra catholica omnes christianos fideles toto orbe diffusos. Non ergo mirum, si superbia parit disensionem, chantas unitatem. » opp. tom. v. col. 251.

nisse, eamque propterea solam legitimam haerem esse esse promissionum quas societati a se institutae Christus fecit. Quod vero attinet ad titulos quibus unaquaque secta cohonestare extrinsecus nisa est propriam defectionem, eos paulo post excutiemus.

Ad 4. D. Id est nonnisi temporis lapsu totam vim suam, naturam, ac proprietates evoluit, prout ad juncta posebant, C. totam, plenamque intrinsecam perfectionem consecuta non est a divino suo conditore N. Perfecta sane Ecclesia prodit cum a Christo instituta est; germina omnia ac elementa futurae illius majestatis et fulgoris ad quam matura pervenit in intima sua natura asservabat, etsi ea illico non explicuerit et maturaverit. Ad hoc enim tempore et opportunis rerum vicissitudinibus opus est, siquidem societas seu corpus morale evolvi debet ad instar corporis physici. Quapropter perinde ac infans iis omnibus naturalibus proprietatibus instructus est, quas crescente aetate exerit et prodit, sic Ecclesia suis essentialibus proprietatibus praedita ab ipsa sua institutione temporis lapsu ac postea rerum adjunctis eas in plena luce posuit et evoluit. Quod nec adversarius ipse quem impugnavit diffidet, imo contendit (1).

Exinde ruit per se, quod de triplici distincta periodo, seu ut adversarius loquitur, de triplici Ecclesiae phasi adjectum est, seu verius gratis et ad arbitrium ab eo confictum. Etenim Petrus, Paulus et Joannes nihil aliud praestiterunt quam quod Christus jam effecerat. Christus dogma jam praedicaverat de futuro regno suo inchoando in terris et perficiendo in altera vita, complendoque per mortuorum resurrectionem; legem ac vaticinia in se implementum habuisse non semel testatus est; Petrus omnium primus accessum Ecclesiae; pro collata sibi auctoritate, gentilibus dedit (2); Paulus pluribus ubicumque exantlatis laboribus Gentilium et Judaeorum conversionem promovit. Joannes obstitit gliscentibus haeresibus doctissimi et cerinthianismi quarum altera humanitatem, altera divinitatem Christo detrahebat. Doctrina porro his omnibus erroribus contraria tum in Evangeliiis, tum in epistolis Pauli ac reliquorum apostolorum, ipso adversario fatente (3), contineba-

(1) Sic enim scribit op. cit. tom. i. p. 43. « Sans doute le christianisme n'est point apparu tout à coup tel qu'il se manifeste après quelques siècles de durée: sa période d'origine elle-même embrasse plusieurs phases très-distinctes, dans chacune desquelles on voit un aspect particulier de l'édifice se développer sous l'influence d'un personnage principal. »

(2) Act. Apost. x, xv. 7.

(3) En ejus verba ex vol. n., p. 181. seq. « Entre les sectes nées sous les yeux des apôtres, il y en avait une qui reconnaissait le fils de Marie pour le Christ, sa morale pour une morale divine; mais au lieu de prendre la résurrection des morts à la lettre et dans son matériel, elle se proposait de la réduire allégoriquement au passage qui s'accomplissait chaque jour entre l'état des ténèbres et de mort où les âmes se trouvaient avant la venue de Jésus-Christ, et leur état ultérieur d'activité et de vie. Or les chefs de cette secte furent bientôt poursuivis et anathématisés par le plus puissant et même par le plus pratique de tous les apôtres. Paul leur opposa cette déclaration solennelle, que s'il n'y avait pas de résurrection matérielle des morts, Jésus-Christ non plus ne serait pas ressuscité; et si le maître n'était pas ressuscité; s'il ne représentait point,

tur. Ubi igitur reperitur mysticismus primo invecus a Joanne? Ubi protensio personificationis symbolicae Christi Jesu?

Quod subjicitur de acri pugna quam Paulus juxta adversarium sustinere debuit adversus primae scholae sectatores et adversus Petrum ipsum, commentum est ab adversario excogitatum. Imo Petrus pugnare debuit cum judaizantibus (Act., XI, 2 seqq.) eo quod admisisset in Ecclesiam Gentiles absque mosaico ritu. In concilio Hierosolymitano pari consensu constitutum est non esse cogendas gentes ad ritus mosaicos servandos (1). Quod si Christus et apostoli morem ab initio gesserunt caeremonialibus institutis, prudenti quadam oeconomia usi sunt, ut facilius Judaeos ad christianam religionem amplectendam adducerent, qua cessante, totus ille ritualis apparatus utpote supervacaneus sublatus est (2). Objurgatio autem quae a Paulo facta est Cephae, ac si adversario magis arridet, Petro (3) ad quam ipse alludit, pro objecto habuit dissimulationem practicam, quae ethnicos conversos inducere facile poterat in errorem.

Ad 5. Resp. Quin imo optimo jure ex dictis inferri identitatem praesentis Ecclesiae cum Ecclesia a Christo instituta. Ecclesia enim sequentibus aetatibus magis ac magis principia ac germina a Christo in ejus fundatione inducta, uti jam praestiterant apostoli, evoluit. Et quoniam invecus ab apostolis explicatio diversam Ecclesiam non intulit, sed ad summum novam evolutionis periodum, ita eductio successiva eorumdem germinum ac principiorum, quae progrediente aetate facta est, non intulit diversitatem Ecclesiae distinctae ab Ecclesia primigenia seu originali, sed solum, ut diximus, diversitatem periodorum ejusdem evolutionis. Effecit propterea ac firmum consistit argumentum quod ex actuali ecclesia ducitur pro identitate hujus Ecclesiae cum primava.

en dehors de toute allégorie, le premier-né visible et palpable du royaume surnaturel qui devait s'accomplir, toute la prédication de la nouvelle école serait vaine. » Cf. etiam n. Timoth. ii, 17, 18.

(1) Ibid. xv, 7 seqq. Nec omittendum quod legitur Act. vi, 14. de B. Stephano adversus quem ejus adversarii accusationem intulerunt ex eo quod diceret: « Quoniam Jesus Nazarenus hic destruit locum istum et mutabit traditiones quas tradidit nobis Moyses. » Quae profecto referuntur ad abrogationem legum ritualium, et tamen spectant ad primam quam adversarius vocat christianismi phasim.

(2) Eadem ratio quae impulit apostolos ad retinenda legalia, quo facilius Judaeos inducerent ad profitendam religionem christianam, compulsi pariter ad ea abjicienda ne ab eadem proficenda retraherentur Gentiles.

(3) Non pauci critici, innixi potissimum auctoritati Clementis Alex., teneant Cepham a Paulo reprehensum diversum esse a Petro. Sane Clemens apud Eusebium lib. i Hist. Eccl. cap. xi. ait « Cepham a Paulo reprehensum unum fuisse ex lxx. discipulis Petri apostoli cognominem: Κεφα... ἦν ἑστὸς ἡγεμὸν τῶν ἑβραϊστικῶν μαθητῶν, ἑκείνου Πέτρον ἡγεμὸνα τῶν ἀποστόλων. Idem censuit ex antiquis Dorotheus Tyri in commentario de lxx. discipulis apud Du-Cangium in chronico paschali, necnon illi quorum meminit s. Hieronymus in suis Commentariis in Ep. ad Galatas; auctor chronici Alexandrini ad an. Christi xxx. pag. vi. aliique. Hanc sententiam mordicus tuetur Joan. Harduinus in peculiari de hoc argumento dissertatione, quae inter opera ejusdem selecta Amstelod., 1709. relata est p. 920. seqq. eandem tuetur Zaccaria aliique passim cum ipso.

PROPOSITIO II. — Ecclesia a Christo instituta anterior est quavis Scriptura.

Uti ex substrata materia liquet et ex ipsa propositionis enuntiatione, hic agimus de anterioritate Ecclesiae in ordine ad Scripturam Novi Testamenti, ad quam solam tractatum nostrum coarctavimus.

Existentiam porro christianae Ecclesiae quibusvis libris anteriorem esse, res pariter facti est, quae sive spectata ejus origine ac natura, sive documentis ipsis a nemine sanae mentis in dubitationem revocari potest (1).

Atque id evidens imprimis fit spectata Ecclesiae origine ac natura; nam Christus Servator noster ejus conditor et institutor nihil omnino litteris consignavit (2), sed prout ferebat aetatis illius consuetudo doctrinam suam vivae vocis oraculo tradidit; ut autem citius longe lateque propagaretur misit apostolos et discipulos in Judaeam primum (3), deinde vero in mundum universum, ut eam pari ratione, id est, viva voce disseminarent (4). Ne tamen alieni in hoc

(1) Sane Lessing in opp. posthumis theologis scribere non dubitat « Non solum Jesu Christi historia cognita erat priusquam vulgaretur in Evangeliiis, sed universa christiana religio jam tenebatur et exercebatur, cum nullum adhuc Evangelium scriptum fuerit. Recitabatur Pater (oratio dominica) quin legi posset in Evangelio s. Matthaei. Adhibebantur in collatione baptismi verba a Christo Jesu praescripta antequam ea litteris apostoli consignassent. » Possem aliorum protestantium ad hoc ipsum adstruendum auctoritates congerere, nisi ageretur de re quae a nemine in dubium vocatur. Cf. Cellerier: *Essai d'une introduction critique*, etc. p. 260.

(2) S. Augustinus de consensu evangelistarum, lib. i. cap. 9. Sub Christi nomine vulgatos memorat a manichaeis libros in quibus habebatur ars patrandi prodigia, quam Salvatore exercuisse homines impurissimi autumabant. Hi porro libri statim cum execratione rejecti sunt. Idem ejusd. cccxxvii. ed. Maur. al. ccciv. memorat a priscillianistis compositum hymnum quem Christus Matth., xxvi. ad montem Olivetum pergens dixisse fertur, ac rejecti velut obscurum haereticorum figmentum. Gravior est controversia de nuntio Christi et Abgari Edesseni principis epistolis, quas ex Edessene urbis archivis erutas e Syrorum lingua se transluisse testatur Eusebius, lib. i. cap. 12. Gelasius inter apocrypha has retulit epistolas; ac merito, cum Ecclesia eas non receperit, et ante Eusebium aut, ut Gratio placet, in spicilegio patrum 1. seculi, ante Julium Africanum, qui primus reperit, christianos omnes latuerint. At tamen Tillemontius, Caveus atque Grubius pro ugnadas sibi esse duxerunt. Potissima eorum ratio ad Eusebii fidei candore ac eruditione oritur; haec porro ad id valuisse dicimus, ut nihil Eusebius obruderet, quod in archivis edessenis non extaret, non ut genuinum fieret quod inde deprompsit. Altera petitur ratio ex Ephreni syri (in testamento), Darii comitis (in epist. ad Augustinum cccxx), Procopii, Theodori Studitae, atque Gregorii ii. auctoritate, qui eas cum honoris significatione memorant. Ast Procopius suspectas habuit, ceteri Eusebii fidem securius secuti sunt. Tertia ratio profertur ex eo quod nihil continent Christo indignum. Esto, sed inde non sequitur eas authenticas esse.

(3) Matth., x, 5. Act. xm. 46. Clemens Alex. ex veterum traditione, apud Eusebium, lib. v, cap. 18., refert Domium praecipisse apostolis, ne intra duodecim annos Hierosolymis excederent.

(4) Cujus quidem assertionis, de consuetudine nempe tunc temporis recepta apud Judaeos de communicatione viva voce et per nuntios doctrinis, vadem dantur judeum Salvador, qui op. cit. tom. i, pag. 160. scribit: « L'usage hébraïque de communiquer les enseignements par la tradition orale bien plus que par l'écriture, et l'exemple des docteurs contemporains les plus célèbres du pays empêchèrent encore de tirer de ce fait aucun argument décisif contre son existence » et ibid. p. 522. « A une époque où la communication la plus rapide des idées ne s'opérait qu'à l'aide de la parole, Jésus sentit bientôt la nécessité de choi-

ministerium se obruderent, ac prava dogmata ingererent, quæque a magistri mente quavis ratione deflecterent, Christus peculiare ad id muneris homines delegit, in unum veluti corpus congregavit, auctoritate instruit, legibus communivit, de perenni auxilio suo certiores effecit usque ad consummationem seculi (*Math., ult.*); ipsis præterea Spiritum veritatis quibuscum maneret in æternum pollicitus est (*Joan., XIV, 16*), atque ita demum efformata et instituta societate sua, seu Ecclesia, ei præcepit ut doceret omnes gentes omnia quæcumque ipsi mandaverat (*Math., l. c.*). Apostoli Christo obsecuti sunt et viva voce doctrinam Christi Judæis primum, postea ethnicis tradiderunt; ex conversis ad Christi fidem quosdam delegerunt quibus idem ministerium committerent, nempe episcopos, qui ceteros eadem ratione informarent.

Quare Ecclesia ita instituta et informata absque Scripturarum subsidio, quæ nondum editæ erant, stetit ac perseveravit ad plures annos. Instruebantur fideles, credebant, regebantur, orabant, sacramentis muniebantur ac firmabantur antequam horum quidpiam fuerit scriptis mandatum.

Quod si temporis progressu apostoli aut discipuli Christi gesta et doctrinam litteris consignarunt, non ideo id effecerunt vel ut Christi monitis obsequerentur, vel ut facta omnia Christi Domini et universam ejus doctrinam in editis a se commentariis complecterentur. Contrarium potius professi sunt (1). Sumpta itaque occasione, quod non satis veritati consentanea circumferrentur de Christi dietis et factis a privatis hominibus, tres priores evangelistæ sua commentaria ediderunt (2) aut saltem rogati fidelium hoc præstiterunt (3) octo, decem, viginti eoque amplius annis post Christi in cælum ascensum, adeoque post institutam Ecclesiam. Joannes vero ut se corruptoribus Christi doctrinæ opponeret post sexaginta plus minus annos ab Ecclesiæ institutione suum Evangelium exaravit (4). Eadem de causa ut fideles tue-

sir douze suppléants appelés à annoncer sa mission et à le représenter partout.

(1) Joan. xx, 50, xxi, 25. Item ep. n. 12. et ep. m. 15. n. Thessal. n. 14. Verum de hoc argumento postea.

(2) Luc. i. i. Exinde enim orta sunt commentaria quæ Lucas hic leviter culpat.

(3) Matthæum inter sextum et octavum an. post Christi ascensionem Evangelium scripsisse hebraico, seu potius syro-chaldaico idiomate in gratiam palestiniensium qui fuerant ad Christum conversi, plerique interpretes tradunt in nixi veterum auctoritati. Id enim testantur Papias apud Euseb., lib. m, c. 4. Irenæus, lib. m, c. 1. Eusebius, lib. m, c. 24. Hieronymus præf. in Evangelia. et in Catalogo, nec non lib. m. contra pelagianos; Epiphanius hæres. xxxix, xxx, et alibi; Chrysostomus Hom. 1. in Matth. Augustinus de consensu Evangelistarum, lib. 1, cap. 2. Auctor synopsos athanasianæ, alique magno numero. Sic etiam Marcum Romæ an. 45, aut 44. a Romanis rogatum græce Evangelium exarasse idem ferme auctores II. cit. referunt, adeoque x, vel xi. post Christi ascensionem anno.

(4) S. Hieronymus in Catalogo cap. 9. scribit: « Joannes apostolus... novissimus omnium scripsit Evangelium, rogatus ab Asiæ episcopis, adversus Cerinthum aliosque hæreticos, et maxime tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Unde compulsus est divinam ejus nativitatem edicere. Sed et aliam causam hujus Scripturæ ferunt, quod cum legisset Matthæi, Marci et Lucæ volumina, probaverit quidem textum historicæ, et vera eos dixisse firmaverit, sed unius tantum anni, in quo

rentur a gliscentibus erroribus et insidiantibus hæreticis, qui jam cœperant intemeratam christianæ fidei depositum suis novitatibus corrumpere ac fœdare, epistolas suas scripserunt apostoli, aut etiam, ut aliqua sibi oblata occasione, ipsos instruerent (1). Nunquam autem eos in animo habuisse plenam et integram, seu absolutam in suis scriptis christianæ doctrinæ normam præbere, patet ex his ipsis commentariis, quæ peculiare narrationes aut doctrinas continent; quoad cetera discipulos suos remittebant ad Ecclesiæ magisterium (2).

Quæ hic complexi sumus æque referuntur ad Scripturas, atque ad doctrinam universam. Prius enim esse existere quam aliquid agere aut scribere aut docere. Cum vero tum ex ipsa rei de qua agitur natura, tum ex luculentissimis documentis id ostenderimus, constat quod proposuimus, scilicet Ecclesiam a Christo institutam anteriorem esse quavis Scriptura.

DIFFICULTATES. Obj. 1. Utiq; ratio et documenta concurrunt ad anterioritatem Ecclesiæ adstruendam præ Scriptura; verum hoc ipso nutat veritas historica ipsius Ecclesiæ, imo et Christi ipsius. 2. Etenim in hac hypothesis nihil vetat quominus cum Straussio aliisque mythicis ac rationalistis non paucis admittamus Christum ipsum prout in sacris Litteris exhibetur, non aliud esse quam conceptum idealem aut symbolicum humanitatis ad summum perfectionis gradum exactæ. 3. Hujus quidem typi conceptio orta ex conubio doctrinæ, seu potius idearum judaicarum, et idearum orientalium expressa est in personificatione Christi Jesu ab hominibus utriusque doctrinæ initiatis. 4. Cum vero ejusmodi personificatio de ore in os transmissa fuerit, atque ut fit, amplificata, originem dedit primum Evangelio aramæo, deinde Evangeliiis reliquis, seu narrationibus de Christi factis effatisque, prout adhuc leguntur juxta varias, quæ circumferantur traditiones ex fonte mythologico derivatas.

et passus est, post carcerem Joannis, historiam tenuisse. » Ed. Vallars. tom. II, lib. III, c. 24. Clemens Alex. apud Euseb., lib. vi, c. 14. Epiphanius hæres. n. § 19. alique. Quibus omnibus ratum est propositum illi fuisse tum Christi divinitatem adversus exorientes hæreses tueri, tum, edita Evangelia supplere. Plerique Irenæo consentiunt asserenti lib. m, c. 1. Ephesi in Asia id contigisse. Idem asserit vetustior Polycarpus apud Victorem Capuanum; Petrus Alexandrinus in Chronico, quod Alexandrinum vocant, ejus authographum ea in urbe sua ætate servatum fuisse tradit apud Petavium in *Tranologio* p. 215. Porro Joannes Ephesum e Patmos insula, Domitiano extincto repetiit an. xxvii. Quare vel hoc, vel insequenti anno Evangelio lucubrando vacavit, qui annus respondet sexagesimo tertio aut sexagesimo quarto post ascensionem Christi Domini.

(1) Dum vero asserimus scriptores hagiographos oblata sibi occasione scripsisse, non ideo inficiamur divina Providentia ita disponente id factum esse, ac propterea Deum eos ad scribendum excitasse, mentem manumque duxisse in iis seligendis quæ ipse voluerit, id quod G. Palmer prof. Oxon. de quo postea agemus, catholicos scriptores carpens, inde consequi putat; sed dicimus Deum qui omnia fortiter suaviterque disponit, hac usum esse opportunitate, ut obtineret finem quem intendit in illis scriptis, ut enucleatius exponemus.

(2) Cf. epist. n. Petri, epist. Judæ; item epist. Pauli ad Rom; ad Corinth. in quibus hoc ipsorum propositum aperte elucet. Cf. præterea I. Cor. xi, 16. I. Tim. III, 15. Hebr. xii, 17. ut pateat soltos apostolos fuisse fideles remittere ad Ecclesiæ magisterium, in iis quæ ipsi non scripserunt.

5. Prout autem quisque affectus erat, alii systema judaico-orientale ad normam receptæ tunc temporis interpretationis veterum vatum exposuerunt, uti tres priores evangelistæ, qui propterea quæcumque de populi israelitici personificati vicibus vates prædicarunt, ipsi accommodarunt Christo Jesu; alius autem, nempe Joannes, systema secutus græco-orientale, utpote apud asiaticos commoratus atque in ipsa schola alexandrina institutus, visibilem Deum in Christo Jesu visibilibus Græciæ diis substituit. 6. Facile autem fuit a Christo ad institutam quamdam ab eo societatem seu Ecclesiam gradum facere; et quæ de synagogæ institutionibus, ritibus, regimine, hierarchia, sacerdotio constituta erant, tum quæ de ejusdem temporali gloria ac majestate fuerant prædicta, tum quæ de regeneratione temporali et felicitate omnium gentium opera Judæorum ex Dei cognitione erant denuntiata Abraham et Jacob, in fictitiam hanc Christi Ecclesiam translata sunt. 7. Semina exinde futuræ dominationis, auctoritatis, imo et ambitionis ac potentie jaeta sunt; temporis autem lapsu evoluta, ex mystica et spiritali auctoritate quæ prius fuerat in terrenam et temporalem iterum delapsa est, ita ut ejusmodi temporis auctoritas et potestas provocaverit reactionem in se protestantismi, prout ipsa Ecclesia christiana in synagoga jamdiu insurrexerat (1). Ergo.

Resp. Ad 1. Neg. Quemadmodum haud nutat veritas historica romanæ reipublicæ, quamvis ejus exordia, et quæ præclare in ea gesta sunt, ne dicam post paucos annos, sed post plura secula scriptis fuerint consignata.

Ad 2. Seu ad 1. prob. N. Etenim etiamsi hoc paradoxum novum non sit, ac superiori seculo habente ab incredulo homine fuerit inventum, qui in Christo ejusque apostolis systema cœlestis adumbrari sensit (2), adeo tamen absurdum est, ut nullius sanæ mentis hominis suffragium tulerit, nec ferre unquam possit. Existentiam siquidem realem et historicam Christi Domini, ac conditæ proinde per eum societatis, scilicet Ecclesiæ, tot regionum, ætatis illius morum, traditionum antiquarum, legum, linguæ, opinionum popularium, sectarum, regiminis sacri et civilis,

(1) Ita Strauss *Vie de Jésus, ou examen critique de son histoire*. Traduct. de l'Allemand par E. Littré. Paris 1859. tom. I, part. 1, pag. 53, suiv. 105. suiv.; et Salvador op. cit. *Jésus-Christ et sa doctrine*. Paris 1858. Nemp eodem tempore duo scriptores, alter protestans, judæus alter, vacabant scriptioni vite Christi Jesu, et decertare inter se videbantur, quis alter alterum impietate superaret in evertenda christiana religione; eo vero successu res iisdem accidit, ut incertum adhuc sit, quis palmam alteri eriperit, siquidem sunt ambo pessimi. Quamvis vero quoad rei summam et scopum sibi propositum inter se conveniant, contrarium tamen viam inierunt in principiis statuendis. Etenim Salvador veritatem historicam Evangeliorum veluti basim suæ inquisitionis assumpsit, Strauss autem eam rejectit, imo evertere nisus est, ut mythicam ei basim sufficeret. Sic utriusque inveniuntur falsi testes adversus Jesum.

(2) Dupuis *Origine de tous les cultes, ou Religion universelle* Paris l'an 5. de la république une et indivisible. Tribus voluminibus in-4°. Haud dubium nihilominus est, ingens interpositum esse discrimen inter opus Dupuisii et opus Straussii, cum ille vel ipsam Jesu et apostolorum existentiam inficietur, iste vero eam admittat sensu quem inveniit, ac paulo post fusius exponam. Uterque ingentem eruditionem ostentat ad suum peculiare systema adstruendum.

classium diversarum Judæorum tunc temporis vigentium adjuncta postulant, ut, illa sublata, nulla amplius istorum quæ ad illam referuntur et cum illa connexa sunt, ratio dari possit, neque confingi potuerit. Gesta præterea, prædicatio apostolorum ac vices arcto adeo nexu consociantur cum reali Christi existentia, prout in Evangelio et scriptis apostolorum exhibetur, ut quodammodo cum ea identificentur. Tota denique Christi doctrina ac dogmata præcipua a reali ejus historia pendent atque necessario eam exposcunt (1). nedum supponunt. Neque silentio prætereundum est fieri nullo modo potuisse, ut plures homines, illius præsertim indolis et conditionis, cujusmodi fuerunt apostoli atque evangelistæ, in idem consilium convenissent, ad personam scilicet confingendam ex conceptu ideali, et ad doctrinam adeo sublimem promulgandam, qualis in Evangelio traditur. Inventores enim, ut loquitur Rousseau, præstantiores essent heroe a se excogitato (2). Ad hæc, si addantur documenta omnia Judæorum, et profanorum scriptorum (3), scripta itidem apocrypha antiquissima apostolis fere cœva (4), effectus omnes, qui sine existentia reali et historica a qua dimanant, nulla ratione obtineri poterant, plena adeo ac evidens illius certitudo exurgit, ut vel historiæ omnes rejiciendæ sint, et existentia Alexandri, Julii Caesaris aliorumque ejusmodi summorum virorum sit prorsus eliminanda atque ad ideas symbolicas revocanda, vel necessario, imo magis Christi Jesu realis seu historica existentia admitti debeat; cum nullius ex illis heroibus existentia adeo fœcunda fuerit eventuum qui eum illis colligantur, uti est existentia Christi (5).

Ad 3. N. Et hoc enim commentum sero excogitatum est a rationalistis absque ullo historico fundamento,

(1) Porro juxta Strauss genealogia Christi, ejus admirabilis conceptio, nativitas, infantia prout referuntur a ss. Mattheo ac Luca, multo vero magis ejus a mortuis resurrectio, ascensus in cælum, etc. mythica sunt omnia, que non alium fundum historicum habent quam præ se ferant dii aut semidii et heroes paganae antiquitatis. Suum systema circa mythicismum evangeliorum exponit in introductione §§ 15. 14. præsertim vero § 15. *Caractères distinctifs des mythes, dans le récit évangélique*.

(2) Sic enim scribit in Emilio: « Il serait plus inconcevable que plusieurs hommes d'accord eussent composé ce livre, qu'il ne l'est qu'un seul en ait fourni le sujet... L'Évangile a des caractères si parfaitement inimitables, que l'inventeur en serait plus grand que le héros. » Integram ejus textum exhibuimus in Tract. *De vera relig.* p. 1. prop. 2. not. (a), edit. primæ Rom. His adde quæ ex Hug. proferit Cellerier op. cit. *Essai d'une introduction critique au Nouveau Testament*. Genève 1825. sect. 1. *De l'époque où les livres du Nouveau Testament ont été écrits*, et de leur authenticité § 1. *Indices internes*, etc. et section 2. *Crédibilité des écrits du Nouveau Testament*.

(3) In eodem tract. l. c. p. 232. jamdiu animadvertimus Christi præcipua gesta, imo et miracula tum a Judæis tum ab ethnicis impugnatoribus christianæ religionis admitti quoad partem historicam.

(4) Cf. codic. Apocryph. Novi Testamenti cum præfatione Fabricii.

(5) Jam inuimus Straussium non absolute negare existentiam individui Jesu nuncupati, sed solum existentiam Christi prout a scriptoribus sacris perhibetur quoad ejus conceptionem, ortum, infantiam, doctrinam, miracula, resurrectionem, ascensionem, que partim exponit de mytho quodam historico, partim de mytho poetico, partim de mytho mixto inventis a genio illius gentis ad quam pertinebat, ex præconceptis opinionibus assecularum, ex traditione mythica.

sed per ineptas conjecturas deductum. In istorum enim systemate ejusmodi connubium fieri cœpisset post dispersionem hebraici populi per duplicem captivitatem, primo decem tribuum sub Salmanasar, deinde duarum reliquarum sub Nabuchodonosor; perfectum denique esset seu consummatum postquam multitudo ingens Judæorum profecta est in Ægyptum, ibique, præsertim vero Alexandria, synagogas et scholas habuerunt. Porro nullus est doctrinæ articulus, qui ortus traditur ex illarum idearum consociatione, cujus aut expressa mentio non fiat in antiquioribus Hebræorum libris, aut saltem non occurrant ibidem vestigia (1). Cum itaque falsum sit assumptum adversariorum, hoc ipso concidit superstructum ædificium de personificatione orta ex connubio utriusque doctrinæ, quæ facta sit in Christo Jesu. Cum præterea usus prosopopœiæ vulgatissimus esset penes antiquos scriptores sacros, qui factum est, ut nunquam alias originem dederit typo symbolico, cujusmodi fingitur contigisse in Christo Jesu? Hæc scilicet somnia sunt, quæ respicit sensus hominum communis.

Ad 4. Neg. gratuitam suppositionem adversariorum, ut patet ex modo dictis. Jam alias animadvertimus Evangelium aramæum nunc ab ipsis rationalistis contemni (2); quod vero spectat ad Evangelia reliqua, supposita reali Christi historici existentia, reddi ratio de illis potest; illa sublata, nunquam confingi potuerunt. Res enim quæ in ipsis referuntur tales sunt, ut liquet ex responsione ad 1. difficultatem, quæ nullo modo a fonte mythico, sicut profani homines loquuntur, prodire potuissent. Quod vero adjicitur de traditionibus variis, hæc omnes procedebant ex realitate facti, et exinde originem duxerunt. Ex evangelistis porro quatuor, duo fuerunt testes oculati, Matthæus scilicet et Joannes; reliqui vero duo, quæ commentariis suis consignarunt de Christi gestis et doctrina acceperunt ab iis qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt ser-

(1) Sane de lapsu humanitatis jamdiu dissererat Moses Genes. iii. Item de apparitione angelorum, ac de immediata actione seu communicatione divinitatis cum hominibus frequens mentio occurrit in Pentateucho; de futura corporum resurrectione celebre extat testimonium in Job. xix. 26. seqq. de quo Cf. quæ scripsimus in tract. *de Deo Creatore* p. 5. col. 885. not. (2) Circa immediatam manifestationem Dei Cf. quæ adversus Schottum scribit auctor non suspectus Chr. Trid. Fritzsche in opus. *de revelationis notione biblica*. Lips., 1828.

(2) Alias attulimus quæ adversus ejusmodi archetypum evangeliorum scripsit Rosenmüller; hic præstat in medium adducere quæ habet Cellerier op. cit. Deux. part. Divis. première, sect. 2. pag. 258. ubi loquens de Michaelis ait: « Il a affirmé que les trois premiers évangélistes n'avaient point connu les écrits les uns des autres (quamvis veteres contrarium affirmant), puisqu'ils étaient quelquefois en opposition. Son principe admis, les objections et les difficultés s'élevèrent de partout, et on ne sait en particulier comment expliquer l'identité de tant de parties des deux premiers Évangiles. Il l'a senti, et il a recouru à une supposition gratuite. Il a imaginé que l'un et l'autre avaient été en partie écrits d'après des documents antérieurs et inconnus. Après Michaëlis, des savants célèbres, mais moins amis de la vérité que lui, ont voulu développer cette idée, et transformer cette affirmation vague en une hypothèse brillante, ingénieuse et décisive. Ils ont anéanti d'un trait de plume, les trois premiers Évangiles, et les ont remplacés par un Évangile primitif, source commune mais ignorée de tous ceux que nous possédons. Supposi-

monis (1). » ut loquitur s. Lucas, nempe ab apostolis aut discipulis Christi; quemadmodum de Marco referunt historica documenta evangelium conscripsisse, prout Petrum referentem audiverat (2) Nulli igitur amplificationi locus esse poterat in ejusmodi traditione.

Ad 5. N. Siquidem et hæc pariter gratuita assertio est absque ullo historico fundamento, ac unice innixa præconcepto adversariorum systemate. Pro certo enim assumunt prophetas nihil de Christo tanquam spiritali humani generis reparatore raticinatos esse, nihil de ejus passione, morte ac resurrectione; quod ut obtineant mire detorquent Scripturarum oracula, vimque iisdem inferunt, ut ipsi revera suas personificationes populi israelitici constituant. Hos porro suo loco refellimus (3). Jam vero cum absque fundamento et contra communem veteris synagogæ acceptionem (4) novam suam expositionem obtrudant mythici ac rationalistæ, plane consequitur vana esse quæ subjiciunt de tribus prioribus evangelistis, qui prosecuti sint normam, ut ipsi aiunt, receptæ tunc temporis interpretationis accomodandi Christo vaticinia antiquorum vatum; consequitur præterea inane esse quod affirmant de Joanne adoptante græco-orientale systema sufficiens visibilem Deum visibilibus Græciæ diis. Omnes enim evangelistæ pari ratione de Christo scripserunt, de ejus divinitate et humanitate, de admirabili ejus conceptione et natiuitate, de doctrina ac vitæ genere, passione denique ac resurrectione. In peculiaribus tantum adjunctis et sermonibus persequendis alii parcius, alii uberius disseruerunt, prout uniuscujusque institutum exposcebat. Præ ceteris vero s. Joannes prosecutus est quæ spectant ad Verbi seu Christi divinitatem, eo

tion bizarre, qui, contredite par tous les témoignages historiques, par tous les critères internes, non seulement renverse l'authenticité, la divinité, la véracité de nos Évangiles; mais est combattue par toutes les règles de la critique, et ne peut prouver autre chose que l'extrême habileté des hommes qui, à force d'esprit et de talent, avaient réussi à en faire une hypothèse spéculative. N'importe; attaqués avec toute la force et la science de la vérité, obligés sans cesse d'abandonner quelque partie ruinée de leur édifice, ses auteurs, entassant conjecture sur conjecture, lui conservaient en apparence quelque ombre de solidité. Mais Hug l'attaque dans les formes et lui porte le coup décisif; maintenant il n'est plus permis même de douter sur cette question. » Talis est origo et exitus hujus Evangelii aramæi. Attamen Kuinoel, Wegscheider alique passim mira securitate ipsi innotuerunt.

(1) Luc. 1. 2. οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτότετοι καὶ ἰσχυροὶ γενόμενοι τοῦ λόγου.

(2) Id enim testantur Papias apud Euseb., lib. iii. c. ult. Clemens Alex. in deperdito hypotyposeon opere apud Euseb., lib. ii. c. 13. et lib. vi. cap. 15. et 14. Auctor veteris in Petri priorem epistolam commentarii Clementi Alex. tribuit (Biblioth. maxima patrum tom. n.). Hieronymus de *viris illustribus* in Marcum; Irenæus lib. iii. c. 1. Tertullianus cont. Marcion. lib. iv. § 5. Origenes apud Eusebium lib. vi. cap. 23. Epiphanius Hæres. li. § 6; Chrysostomus Hom. xix. in Acta; Augustinus de *consensu Evangelist.* lib. i. c. 2. et lib. xiii. contra Faustum cap. 5. Theodoretus præf. in *Historiam religiosam*.

(3) In tract. de incarnat. part. i. Cf. etiam Bandini ord. præf. *Saggio di esegesi biblica*. Firenze 1853. Cui eo major fides adhibenda, quod origine hebraica sit et in traditione judaica apprime doctus.

(4) Cf. Ray. Martini, in Pugione fidei cum præf. et annotationibus Duvoisin; Schoëtgenium *Notæ hebraicæ et thalmuticæ*, etc.

quod adversus diversas hæreses tunc insurgentes conscripserit (1). Cæterum tria priora Evangelia ipse probavit, et supplevit quæ in prioribus ommissa erant (2).

Ad 6. D. A Christo historico realiter existente facile fuit ad institutam ab ipso Ecclesiam gradum facere, C. a Christo ideali et symbolico, N. Nam Ecclesia, eaque realis certe pendet a Christo ipso, utpote ejus auctore et institutore, velut catena eujus annulus primus Christo pendulus hæreat. Ast Christi existentia, prout ab evangelistis exhibetur, sublata, nulla amplius institutionis et foundationis Ecclesiæ ratio reddi potest. Equis enim sic animo est comparatus, ut innumeros exantlaret labores, pœnas vel immanes subiret, sanguinem denique ipsum effunderet, uti præstiterunt apostoli atque discipuli, deinde vero tot martyrum millia, pro ideali ac symbolico mentis conceptu? Hæc nugatoria sunt, imo absurda deliramenta, quæ soli mythici et rationalistæ glutire possunt. Judæis autem ac judaizantibus relinquitur quæ de veteris synagogæ institutionibus, ritibus, regimine, hierarchia et sacerdotio, tum quæ de ejusdem gloria ac majestate, tum demum quæ de temporali regeneratione seu resurrectione applicatis seu translatis ab apostolis in Christi Ecclesiam ipsi comminiscuntur, prophetarum oracula crassiori quadam ratione interpretantes. Diversa providentis Dei ratio in synagogam ante et post rejectionem Christi continenti viginti plus minus seculorum serie, luculenter ostendit utrum reipsa necne Ecclesia in jura synagogæ successerit, an vero spectari debeat, ut adversarius contendit, tanquam collateralis synagogæ secta (3). Illud autem verum est, plura quoad regimen, principium auctoritatis, aliaque non pauca, ut postea evolvemus, a Christo adoptata ex veteri synagoga et in Ecclesiam suam translata; nam et illa fuit divinitus instituta et ordinata ad Christum ejusque Ecclesiam.

Ad 7. D. Id est a Christo ipso Ecclesiæ forma determinata est, ex qua reliqua tanquam ex semine evoluta sunt quæ ad ejus perfectionem pertinent, C. Ex ideali et symbolico conceptu, N. Dimissis porro

(1) Recolantur documenta, quæ paulo ante attulimus.

(2) Præter auctoritatem Hieronymi supra relatum id constat ex aliis veteribus scriptoribus, qui id ipsum testantur. Sane Eusebius hist. eccles. lib. iii. c. 24. « Perlati jam, scribit, in omnium ipsiusque adeo Joannis notitiam supradictis tribus Evangelis, approbavisse ea Joannes, et veritatem scriptorum suo testimonio confirmasse dicitur: solum vero narrationem earum rerum quas Christus circa predicationis initium gesserat, desiderasse. » Τὸν προαναγεγραμμένων τριῶν ἐκ πάντας ἤδη καὶ αὐτὸν διεδεδωμένον, ἀποδείξασθαι μὴ ἴσασιν ἀληθεῖαν αὐτοῖς ἐπιμαρτυρήσαντα μόνον δὲ ἀπὸ ληϊσθεῖας τῆ γραφῆς, τὴν ἐπὶ τῶν ἐν πρώτοις καὶ κατ' ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ περιγραφέντων διήγησεν. Clemens Alex. apud eundem Euseb. lib. vi. c. 14. subdit: « Joannes omnium postremus cum videret in aliorum Evangelis ea quæ ad corpus Christi pertinent tradita esse, ipse divino Spiritu afflatus spiritaliter Evangelium familiarium suorum rogatu conscripsit. » Epiphanius hæres. li. § 19. (ed. Petav.) « Sanctissimus hic evangelista, inquit, ordine ac successione quartus, ac, tametsi primus esset omnium, scribendi tamen tempore postremus, quæ ante se præclare erant aliorum, fuerat degesta repetere noluit: sed ante ea, quæ jam dicta fuerant, quæ non erant dicta proposuit. »

(3) Cf. quæ scripsimus adversus Salvador ac judaizantes reliquos in Tract. *de incarnat.* p. i. col. 989. seqq.

adversariorum calumniis de dominationis ambitu, deque Ecclesiæ seu ejus auctoritatis in terrenam et temporalem conversione ex mystica et spiritali; dicimus Christum Ecclesiæ suæ formam dedisse, quæ postea magis ac magis evoluta est, dum per temporum et rerum adjuncta totam majestatem suam ac gloriam explicare potuit. Huc referuntur ejus parabole sub quibus futura hæc amplitudo ac majestas est adumbrata (1). Dum vero protestantismus sub prætextu nonnullorum abusuum, qui, spectata humana infirmitate, ex parte privatorum individuorum in eam irrepserant, vexillum rebellionis erexit, vitalem ipsam, ut ita loquar, Ecclesiæ constitutionem adortus est, et ejus, ut dicitur, reactio non tam in Ecclesiam romanam seu catholicam, quam in ipsum christianismum, qualis a Christo institutus est, vires suas convertit. Sane si rite principium fundamentale in omnibus suis legitimis consecutionibus indagemus, pervenimus ad ejusdem religionis christianæ evolutionem. Exinde enim socinianismus, postea vero rationalismus prodierunt, ac demum Strauss cum schola sua, quibus funditus religio christiana, imo et Christus ipse de medio tollitur (2).

(1) Tales sunt parabole de grano sinapis Matth., xiii. 31. seqq.; de fermento ibid. 33. De semine terræ dato quod crescit et fructificat Marc., iv. 26. seqq.

Hic juverit opponere Salvador ceterisque detractoribus externæ majestatis quam Ecclesia seculorum lapsu adeptæ est, veras ac profundas observationes hominis protestantis sed ingenui, scilicet Cl. Hurter qui in vita Innocentii III., lib. xiv. ex germanico idiomate in gallic. conversa hæc præclare scribit: « C'est ainsi que l'essence intérieure du christianisme enfanta, dans le cours des siècles, sa forme extérieure, l'Eglise, dont la hiérarchie était la base et le pilier. Une vie pleine d'activité juvénile et d'énergie morale, l'action et la réaction produites par l'enchaînement des événements, rendirent cette hiérarchie grande et forte, et en firent une aristocratie spirituelle qui avait ses racines dans les plus nobles prérogatives du genre humain, qui touchait le ciel avec sa couronne et répandait ses rameaux protecteurs sur tous les peuples professant la foi chrétienne. Tout ce qui était éminent par la naissance, par les dons de l'esprit, par l'habileté et l'expérience des affaires, par ces vertus dont la récompense était la couronne impérissable que le christianisme présente à ses fidèles confesseurs, se trouvait au sein de l'Eglise. Par la position qu'elle réclama de la société pour son clergé, elle donna à celle-ci une direction plus noble, et à ses propres membres cet éclat extérieur qui, à la vérité, ne rehausse pas la valeur morale intérieure, mais l'honore en la faisant apprécier, et lui assure une autorité imposante en la plaçant l'égalé des plus grands et des plus puissants. C'est ainsi qu'elle éleva de la poussière sur le siège des princes ceux qui se distinguaient par quelques qualités, et les posa à côté des trônes, elle les entoura d'honneurs devant les hommes, de pouvoir et d'influence sur la marche des affaires du monde, et leur offrit à côté de la palme céleste la couronne terrestre. » (Hist. du Pape Innocent. III. par M. Fr. Hurter; trad. de l'Alle. par MM. Alex. de Saint-Cheron et J. B. Haiber. Paris 1858. tom. III. p. 6. 7.)

(2) Hinc Salvador op. cit. Préface p. XIX. loquens de opere Strausii hæc habet: « L'ouvrage du professeur de Tubingue a surtout un grand sens comme dernière expression de l'esprit du protestantisme. La réforme s'était fait illusion à elle-même, en se croyant un mouvement tout chrétien, un retour pur et simple aux doctrines évangéliques. Mon travail actuel expliquera mieux une vérité, que j'avais déjà énoncée, et qui, au premier aspect, a dû ressembler à un paradoxe. — Dans les destinées de l'ordre biblique et religieux, la réforme a été un commencement de réaction, une préparation inévitable au réveil de tout ce que la sève indestructible de l'hébraïsme renferme encore d'énergie morale et de pouvoir créateur pour faire arriver la famille humaine à son plus haut degré d'unité, à son meilleur état d'équilibre. » Ex judicio proinde hujus auctoris, qui acerrimus est adversarius catholicismi, et